

ÇAKIR ÇELEBİ, FATMA BETÜL: TASARIM HUKUKUNDA EŞDEĞER PARÇA İSTİSNASI, ADALET YAYINEVİ, ANKARA 2022

Prof. Dr. Hayri BOZGEYİK^(*)

Öz

Kitap, birleşik ürünlerin *must match* nitelikteki parça tasarımlarının Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında nasıl korunduğunu incelemektedir. *Must match* parçalar, birleşik ürünün orijinal görünümünün bozulmaması için muhakkak belirli bir şekilde tasarlanması gereken parçalardır. Konuyu özellikle otomotiv sektörü açısından ele alan yazar, söz konusu parçaların korunmasının, konusu sadece bunların üretilmek olan sektöre ve özellikle tüketicilere olan etkilerini hukuki perspektiften ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler

Birleşik Ürün Parça Tasarımı, Eşdeğer Parça İstisnası, *Must Match* Parça Tasarımı, Onarım Sınırlaması-Onarım Klozu, Yedek Parça Tasarımı.

Çalışma, birleşik ürünlerin *must match* nitelikteki parça tasarımlarının 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK) çerçevesinde nasıl korunduğu ve korunması gerektiği hususlarını incelemektedir. Yazar, *must match* parçaları, birleşik ürünün orijinal görünümünün bozulmaması için muhakkak belirli bir şekilde tasarlanması gereken birleşik ürün parçaları olarak tanımlamaktadır. Yazara göre, *must match* parça tasarımlarının korunması durumunda, yan sanayi, koruma süresi boyunca bu parçaları üretemeyecek, tüketicinin tek seçeneği de birleşik ürün üreticisi tarafından piyasaya sürülen yedek parçayı satın almak olacaktır. Yazar bu durumun satış sonrası pazarda orijinal üretici lehine bir tekel hakkının doğmasına ve bu nedenle de parça fiyatlarının tüketici aleyhine yüksek olmasına sebep olacağını ifade etmektedir.

Must match parçalar SMK m.59/4 uyarınca, piyasaya ilk sürüldüğü tarihten itibaren üç yıl boyunca korunmaktadır. Ancak SMK m.59/5'e göre, Bakan-

^(*) Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hukuk Fakültesi,
(hbozgeyik@aybu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-9974-7459).

Abstract

The book examines how *must match* part designs of combined products are protected under the Industrial Property Law. *Must match* parts are parts that must be designed in a certain way so that the original appearance of the combined product is not impaired. The author, who deals with the subject especially in terms of the automotive sector, deals with the effects of the protection of the said parts only on the sector where they are produced, and especially on the consumers, from a legal perspective.

Keywords

Complex Product Part Design, Equivalent Part Exception, *Must Match* Part Design, Repair Clause, Spare Part Design.

lık tarafından yayımlanacak listede yer alacak olan eşdeğer parçalar için üç yıllık tasarım korumasının kaldırılacağı öngörülmektedir. Böyle bir listenin hâlâ yayımlanması nedeniyle yazar, mümkün olan en kısa sürede *must match* parça tasarımlarına tanınan üç yıllık korumanın bir kanun değişikliği ile tamamen kaldırılması gerektiğini, bunun mümkün olmaması halinde ise tüm birleşik ürün sektörlerini ve görünen tüm yedek parçaları kapsayacak bir eşdeğer parça listesi yayımlanması gerektiğini ifade etmektedir.

Günümüzde kullanılan ve günlük hayatta vazgeçilmez hale gelen otomobil, bilgisayar, cep telefonu, beyaz eşya gibi birçok ürün birleşik ürün niteliğindedir. Bu ürünler bozulduklarında veya herhangi bir nedenle zarara uğradıklarında hemen yenileri ile değiştirilmemekte, ilk olarak onarımları yolu tercih edilmektedir. Zira bu, tüketici için çoğu zaman o ürünü yenilemekten çok daha az maliyetlidir.

Birleşik ürünlerin en çok bozulan ve zarara uğrayan parçaları *must match* nitelikte olanlardır. Bu

nedenle, bu parça tasarımlarına ilişkin hukuki düzenlemeler ülke ekonomilerini etkileyebilecek niteliktedir. Tek başına otomotiv sektörü düşünüldüğünde dahi bu hukuki düzenlemelerin ülke ekonomileri üzerindeki etkileri kolayca anlaşılacaktır. Bu çerçevede, yazar tarafından *must match* parça tasarımlarının korunmasına ilişkin SMK'da yer alan hukuki düzenlemeler ve bunların uygulanma şartları karşılaştırmalı hukuk dikkate alınarak incelenmiştir. Bu incelemeden sonra, yazar tarafından *must match* parça tasarımlarının korunup korunmaması gerektiğine ilişkin kanaat ortaya konulurken, yalnızca hukuki gerekçelere değinilmemiş, aynı zamanda Türkiye'nin özellikle otomotiv sektöründeki pozisyonu da göz önünde bulundurulmuştur.

Yazara göre, *must match* parça tasarımlarının *satış sonrası pazar* olarak adlandırılan birleşik ürünün bakım ve onarımı için gereken servis, aksesuar ve parçaların bulunduğu pazarda korunması durumunda tasarım korumasının amacı aşmış olacaktır. Zira satış sonrası pazarda, orijinal parçadan farklı tasarımdaki *must match* yedek parça, birleşik ürünün görünümünü bozacağından tüketici tarafından tercih edilmeyecektir. Bu durum da yazara göre, *must match* parça tasarımlarına tanınan korumanın, parçanın kendisine, yani ürüne tanınması anlamına gelecektir.

Yazar, *must match* parça tasarımlarının satış sonrası pazarda korunmasının diğer bir sakıncasının tasarım hakkı sahibinin koruması süresi boyunca, bu pazarda hâkim durumda olması nedeniyle rekabetin sınırlanması ve hatta ortadan kalkması *tehlikesi* olduğunu ifade etmektedir. Yazara göre, bu durum tüketicinin uzun yıllar boyunca birleşik ürün üreticisine bağımlı olmasına neden olacak, tüketici fiyat, kalite, kullanılan malzeme gibi konularda hiçbir seçenek özgürlüğüne sahip olmadan, ürünün görünümünü bozmamak amacıyla, birleşik ürün üreticisi tarafından üretilen yedek parçayı almak zorunda kalacaktır.

Türkiye otomotiv sektöründe henüz kendi markasıyla üretim yapan bir ülke olmamakla birlikte gelişmiş bir yedek parça sanayiine (*yan sanayi*) sahiptir. Bu nedenle, yazara göre, *must match* parçaların satış sonrası pazarda korunması yönündeki tercih, yalnızca yabancı şirketlerin menfaatlerini korumaya hizmet edecek, Türk üreticiler tarafından *must match* parçaların yan sanayi olarak isimlendirilen alternatifleri üretilmeyecektir.

Konuya ilişkin ilk düzenleme olan, SMK m.59/4'de yer alan ve yazar tarafından onarım sınırlaması olarak adlandırılan bu düzenleme ile belirli şartların gerçekleşmesi durumunda *must match* parça tasarımlarının satış sonrası pazarda yalnızca *üç yıl* korunacağı öngörülmüştür. Yazara göre, söz konusu düzenlemenin üç yıllık korumayı kaldırarak şekilde değiştirilmesi gerekmektedir. Yazar, üç yıllık mevcut koruma nedeniyle tüketici, sigorta şirketleri, Türk yan sanayi sektörü ve nihayet Türk ekonomisinin zarara uğradığını ifade etmektedir. SMK m.59/4'e ilişkin olarak yazar tarafından ifade edilen diğer bir değişiklik önerisi de düzenlemenin kapsamının Avrupa Birliği'ndeki gelişmeler çerçevesinde görünen tüm yedek parça tasarımlarını kapsayacak şekilde değiştirilmesidir.

Bu çerçevede yazar, SMK m.59/4'ün "*Birleşik ürün parçalarının, birleşik ürüne orijinal görünümünü yeniden kazandırmak üzere onarım amacıyla ve parçaların kaynağı konusunda uygun şekilde bilgi verilmesi şartıyla kullanılması tasarım hakkının ihlali sayılmaz.*" şeklinde değiştirilebileceğini ifade etmektedir.

Must match parça tasarımlarının korunmasına ilişkin Türk hukukundaki ikinci düzenleme ise SMK m.59/5'tir. Yazar tarafından *eşdeğer parça istisnası* olarak adlandırılan bu düzenleme uyarınca, "*Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca yayımlanan eşdeğer parçaların dördüncü fıkra kapsamında ve tasarımın piyasaya ilk sürüldüğü tarihten itibaren üç yıl içinde kullanımı tasarım hakkının ihlali sayılmaz.*" Düzenleme ile SMK m.59/4'te düzenlenmiş olan onarım sınırlamasına bir istisna getirilerek, sınırlama kapsamında olup Bakanlık tarafından yayımlanacak listede yer alacak olan eşdeğer parçalar için üç yıllık tasarım koruması ortadan kaldırılmış, yukarıda da değinildiği üzere hala böyle bir liste yayımlanmamıştır. Yazar, ülke ekonomisi için son derece önemli olan bir konunun Bakanlık tarafından yayımlanacak olan listeye bırakılmış olmasının isabetli olmadığını, bir kanun değişikliği ile SMK m.59/4'te yer alan üç yıllık korumanın tamamen kaldırılması gerektiğini belirtmektedir. Bu çerçevede, yazar tarafından, mümkün olan en kısa sürede kanun değişikliğinin yapılması gerektiği, bu mümkün olmazsa hem sektör hem de parça bazında geniş kapsamlı, kanun değişikliği ile aynı sonucu doğurmaya elverişli bir eşdeğer parça listesinin yayımlanması gerektiği ifade edilmektedir.